

دعادی فضیلت اتے سرائیکی لوک دعائیں Virtues of prayer and folk prayers

Malik Ammar Yasir Khakhi

Lecturer, Saraiki Area Study Centre
Bahauddin Zakariya University, Multan
ammaryasirkhakhi1214@gmail.com

Mahar Mushtaq Ahmad

Visiting lecturer, Department of Saraiki Ghazi University, Dera Ghazi Khan

Abstract:

Dua is a great form of worship, which has many noble verses and hadiths about its greatness and excellence. One of the wisdom in the greatness of prayer is that dua is an expression of our love for Allah Ta'ala a sign of our servitude before his glory a manifestation of our trust and confidence in his knowledge, power and gifts, and in his holy nature. It is the confession and proof of our faith.

Our belief is that all honours, greatness, powers, treasures, possessions, kingdoms belong to him. He is the giver of all and the giver of givers. The whole creation is in need of his court and in question in his court, while the almighty God is needless, rich, careless and free from all needs. Yes, he is kind and gracious, forgives and pours out rivers of kindness. Even if billions of treasures are given to one individual, his treasures are given to one individual, his a needle, and if he does not give anything to someone, no one can take it away from him. If he wants to give it to someone, no one can stop him, and if he stops it from someone, then no one can give it to him.

When we pray, this belief and faith about Allah Ta'ala is present in our heart and mind consciously or unconsciously, which is molded into the form of prayer in the form of words and phrases. Keep this wisdom in front and consider that when dua is an expression of such a great faith, why should it not be called a high level of worship but the core of worship. Folk prayers are a great treasure of Saraiki folk literature. These prayers are very important in people's life and culture. Young, old, young, man, women offer prayers when they meet each other. Instead of worldly transactions, the formula of spiritual transactions applies to human beings. Prayer is actually the first contact between human beings. Whose words have been chosen according to the social and moral value of the addressee.

When did people start praying? we cannot say for sure about this. Anyway It can be said that dadina started when one person fell in love with another, that is, when one person tried to remove the other person's problems. Happy people love. In the home of Saraiki people, when a child is born, the mother starts praying and the best example of this is giving the baby a lori (praying songs).

Keywords: Prayer is the arm of the believer, Another name for love and affection in society, Folk prayers are a part of Saraiki culture, folk prayers are a treasure of folk literature.

دعا، محبت اے، دعا پیارے، دعا جذبیاں وا اظہار اے، دعا مسلمان کیسے بخشش دا ذریعہ اے، دعا نیک خواہشات دا اظہار اے
آتے دعا حیاتی ویچ ڈیندی اعتبار اے۔ جڈاں ہک ہے کیسے پیار ودھیا تاں دعا دی ڈاٹ وی شروع تھی آتے دعا کلمات انفرادی توں
اجتماعی شعور دا حصہ بن گئے۔ دعا کیوں جو تادہ درمطلق توں منگی ویسندی ہے ایں کیسے ایسے تے مذہبی چھاپ نمایاں ہوندی ہے۔
سراسنکی ویس ویچ مذہب دی چھاپ چکنی بھلی ہے اتے ایہا چھاپ ساکوں لوک دعائیں ایچ وی نظر آندی ہے۔ سراسنکی ویس
پرسکون، امن، خلوص تے مسجناں وڈاں والیں لوکیں دی جاہ ہے۔ انسان پیدائش دے بعد حیاتی دا پندھ شروع کریندے تاں حیاتی ایچ
لاہیاں، چاڑھیاں، جنگل، پہاڑ، دریا، سمندر، ڈکھ سکھ، شادی تھی، چنگے مندرے بندے مال واسطہ پوندے۔ انہاں دعاواں دا تعلق لوکیں دی
حیاتی مال ڈاڈھا کوڑھا ہوندے۔ دعا دا تعلق کیوں جو جذبیاں مال ہوندے، ایں کیسے دعا جذبیاں دا اظہار تھی ماہولی ویچ تھیندے۔۔۔
ایں بارے محمد رمضان طالب لکھدن:

”ہر مسلمان آپنی ماہولی یا کہیں وی زبان ویچ دعائیں منگ سگدے۔ کیوں جو رب العالمین
کیسے زبان یاہولی کوئی مسئلہ کیسے، دنیاویاں ساریاں زبانیاں ہوں خالق کل دیاں عطا تھیاں
ہوکیاں بن۔“ (۱)

دعا عبادت دا معنی ہے۔ اللہ جل جلالہ آپنے انہاں بندیاں کوں پسند فرمیندے چیزھے اوندی بارگاہ ویچ دعائیں منگدن۔ اتے
آپنے ڈو جھے انساں کیسے دعا کریندن اتے آپنے گناہیں دی معافی طلب کریندن۔
دعا دی فضیلت (قرآن دی روشنی ویچ):
ارشاد الہی ہے:

ترجمہ: ”لوگو! بس تاں آپنے رب کنوں عاجزی کر کرتے وی تے دل ویچ ہو لے
ہو لے وی دعا کیسے منگو، پیٹک اوحد کنوں ودھو، کجی والیاں کوں پسند کیسے کریندے۔“ (۲)
رب سوچنے دا فرمان عالیشان ہے:

ترجمہ: ”بھلا اوکون ہے چیزھا ہا بے چین آدی دی دعا قبول کریندے جڈاں او اوکون سڈیندے
اتے اوندے ڈکھ درد کوں پرے تھیندے اتے تہا کوں زمین آتے آیتا خلیفہ بنا تے، کیا اللہ
دے مال یا کوئی مجبوروی ہتہاں ایں کالجھ تے ہوں گھٹ غور کریندے۔“ (۳)
رب سوچنا فرمیندے:

ترجمہ: ”تے تہا ڈا رب اکھیندے جو میں کنوں دعائیں منگو، میں تہا ڈا دعائیں قبول
کریناں، پیٹک چیزھے لوک میڈی عبادت کرن دی بجائے وڈائی کریندن، اچھو او ذلیل
خواتھی تے دوزخ ویچ داخل تھیندے۔“ (۴)

لوک دعاواں دا آغاز کنڈن تھیا۔ ایں بارے کالجھ اسان وثوق مال کیسے آکھ سگدے۔ بہر حال اے آکھ سگدوں جو جڈاں
انسان ڈو جھے بندے دی مشکلات کوں دور کرن دا ہر کیتا تاں دعا ڈیون دا آغاز تھیا۔
ایں بارے شوکت مثل لکھدن:

لوک دعاواں دا منڈھ کنڈ اینڈ پدھیجا

ایسے بارے انسانی بھوم چپ ہے پر اسان آکھ سگدے ہیں کہ جڈاں ایں دھرتی اتے ہک

بندہ ہے دے کم آؤں لگانا دعاؤں یوں دامنڈھہ پتہ گیا۔ دعاؤں یوں مال محبت و وحدی ہے۔
دلاں و جگڑی تے گداز پیدہ تھیندن، حسد، تعصب، بغض، کیندے گندرمک ویندن۔ دعا اصل
وچ انساں دے آپت دے میل وی پہلی دلی Recognition ہے چیدے لفظاں دی چون
مخاطب دی مہاجی تے وستی قدر، مقام تے اہمیت دے مطابق ہوندی ہے۔ (۵)

مندرجہ بالا گفتگو میں چالھ دی شہادت ہے جو سرانگینی لوک دعاواں لوک ادب دا بک انمول، ان کھٹ خزانہ ہن۔ سرانگینی خطے دا
چھوٹا وڈا، سوانی مرد، آپنا پرایا، دعاؤں بندے۔ بعض دعا کیں رب سوئے کولوں بندہ آہنی ذات کیتے نگہدے۔ بعض دعا کیں وسیب اچ میل
بول دے نتیجے اچ ہک ڈوجھے کوں ڈتیاں ویندن۔ مزا جاوی اگر ڈٹھا وچے تاں سرانگینی وسیب دے لوک صدیاں توں رل مل تے رہوں پسند
کریندن۔ ایہا خوبصورتی تھوں دے لوک کیں کوں منفر دیندی ہے جو سرانگینی وسیب دے لوک خستیاں وڈان آلے لوک، بن ہک ڈوجھے دے
ڈکھ سکھ دے سکیں بندن۔ ایں حوالے لال ساڈی وسوں دے شاعر رفعت عباس اکھدن:

یاریں نے جو جھمر پاتی شای پاتی رہوں
عرصیاں بعد اُچ جھلاں دے وچ چشمے لدھے پیے

ایویں ڈوجھا شعر ڈکھو:

کوئی اُتھوال دی شام توئیں اُچ گھر نہیں اُڑیا رفعت
ٹھڑیاں ٹھڑیاں چھاواں والے رے دے ککر جیون
(۶)

یعنی تھوں دے لوک صرف آہنی نہیں سوچیندے بلکہ ڈوجھیاں کیتے وی دعا کیں سنگدن۔ او بھانویں تھوں دا واسی ہووے یا
بھانویں پردیسی ہووے، سبھ دے گھر وین دی چالھ کریندن، دعا کیں ڈیندن۔ احمد خان طارق دی شاعری وچ وی اے چالھ نثار تھیندی
ہے۔ احمد خان طارق سکیں اکھدن:

اے مالک ملک دا میںد وسوا بے حال ڈنگر وس پوسن
اے پرین گھر کہ بہہ کنڈے نس مار بھجور وس پوسن
خش تھی پردیسی ول آسن در مارے گھر وس پوسن
اساں طارق رلدے وس پوسن کئی رول ڈنگر وس پوسن

(۷)

دعا امید ہے، چیز مہی مسلسل کوشش کرن تے آمادہ کریندی ہے۔ دعا محنت تے مشقت کرن تے آمادہ کریندی ہے کیوں جو کوئی وی
منزل صرف دعا مال ملے تی تھیندی بھل اوڈے کیتے سہی کرنی پوندی ہے۔ خالی دعاواں مال کم توڑ نہیں سجدے۔ ڈوہڑے دے جگ مشہور
شاکر شجاع آبادی فرمیندن:

توں محنت کر، محنت دا صلہ جائے، خدا جائے
توں ڈیوا ہال کے رکھ چا، ہوا جائے، خدا جائے
اے پوری تھیوے نہ تھیوے مگر بے کار نہیں ویندی
دعا شاکر توں سنگی رکھ، دعا جائے، خدا جائے

(A)

یعنی منت وی دعا دے نال کرنی چاہیدی ہے۔ ہر حال ایچ انسان کوں عاجزی تے انکساری دارستہ اختیار کرنا چاہیدے چیزھے
وہیے انسان عاجزی تے انکساری نال رب سوئے اگوں منگدے تاں اللہ سکس اوہدی ردا ساں ضرور قبول فرمیندے کیوں جو بندے نال ستر
ماواں کنوں ودھ پیار کریندے۔ این بارے محمد اسلم جلا لکھدن:

آیا ہے در تے منڈے جو انسان اے خدا
اوکوں بنا ڈتا ہے توں ذیشان اے خدا

(۹)

ایہ گلہ قابل ذکر ہے جو سراہیکی لوک دعاواں ویچ انسان روٹی وی پوشیدہ ہے۔ انسان روٹی نال ای معاشرہ امن دی جاوے،
پر امن معاشرے دے ٹھاسے بارے ڈاکٹر نسیم اختر لکھدن:

”کوئی وی وس ویب ہووے اورنگ و نسل معاشرتی درجے تے مذہبی فرقہ پرستی دے بغیر
انسانیت، اخلاقیات، پیار، محبت تے انسان روٹی دا درس ڈیندے۔ ایکیوں انسانیت
(Humanism) آہدن۔ دنیا دے ہر مذہب ایچ جے عبادات ایچ کو تا ہی، سستی یا کی تیشی
تھی وچے تاں ایہ بندے تے رب دے درمیان دا معاملہ ہے۔ جے ہک انسان ڈو جھے
انسان نال ودھکی گھنکی کرے، ما انصافی یا حق کھاوے تاں ایہ انسانیت دا معاملہ ہے۔ جے
ایں طرحاں دی کی کو تا ہی نہ ہووے، انسانی معاملات بھائی چارہ دی بنیا دا تے حل تھیوں تاں
ایہو "Humanism" دا پہلا ٹھاسا ہے، جے معاشرے ویچ اتھھی سانجھ ہووے تاں
معاشرہ امن دی جاوے ویںدے۔“ (۱۰)

بلاشبہ سراہیکی لوک دعاواں لوک ادب دا خزانہ ہوون دے نال نال انسان روٹی دا سبب وی ہن۔ انہاں دی سراہیکی گلچرا ایچ ہم

مقام ہے۔ اے دعاواں ہر عمر دے لوکاں، ہر طبقے دے انساناں دیاں مختلف مدد ن۔

آخرت چنکی تھیوی

آس اولاد آلا تھیویں

آخرت دا سو جھلا تھیوی

آخرت دا بھلا تھیوی

اللہ بے مرادیاں دی مراداں پوریاں کرے

اللہ آپنے درتوں پتاوے

اللہ بھوندے وئے کنوں بچاوے

اللہ حیاتی تھکی

اللہ جنت ویچ جاوے ڈیوی

اللہ حاکم حکیم کنوں بچاوے

اللہ ہوں ڈیوی

اللہ پڑی ہے لاوی

اللہ بھول نہ بھنے

اقبال سلامت ہووی
 اللہ سدگی میت دے متھے لاوی
 اللہ را خصماناں ہووی
 اللہ را دگی ڈوگی و عجز برکت پاوی
 اللہ دی رکھ ہووی
 اللہ رچ بچ ڈیوی
 اللہ کرے لکھ تھیوو
 اللہ کہیں را متھناج نہ کری
 اللہ کرے ڈیوا ہلد ارہوے
 اللہ سدگی میت دے متھے لاوی
 اللہ سیکس آں! نور پیر دے ویلے کہیں سدھا آلے دے متھے لانویں
 اللہ سیکس آں! کینے دی شاہی کنوں بچا
 اللہ سیکس آں! ڈو دھ پتر آلے دے متھے لانویں
 اللہ لوڑی تھوڑ نہ ڈیوی
 اللہ لائیں بچا یاں کری
 اللہ نی دی رکھ ہووی
 اللہ منزل چکی کری
 اللہ مرا وند کری
 اللہ سید اتارون آلی دنیا نہ ڈیویں
 ایمان دی سلامتی صحت دی بادشاہی ہووی
 اوکھ نہ آوی
 اللہ ہر دے پر دے کج
 بخت سوائے ہو نہیں
 ہال تے سر آلا جینداری
 پیرا ڈیجی
 ہلد اڈیوا کڈا ہیں نہوگی
 پڑا تری/ پڑی تری (اللہ عذاب کنوں بچاوے)
 پیکھرا چو نہیں
 بھلیں بھلیں
 ہنچ پیر و میلہ ہو نہیں
 تخت بخت قائم رہوی
 تاریاں جتی سدھو
 تکیوں سہرے بھھاں

تتی واء ننگی
نگر رزق ہوں ہووی
ظفر و پئے ماہ
چتھ پیر ہووی اتھ نیر ہووی
جگ جگ تھیویں
جدو دی
زند پیا جیویں سالا
چچ چھی
جوانیاں ماٹیں
جیویں جی سکھیندے
جیویں ہوویں
ہڑھ میخ ساوی رہوی
چھوکاں وٹیں
چھی کمان ہووی
چنگی نکھی ہووی
حیاتی وڈی تھیوی
حیاتی دار چا پڑ وڈی تھیوی
حق نہ حق کنوں خدا مان ڈیوی
حسی اللہ! بسم اللہ
خسماں نیر تھیوے
خسماں دے ڈے بہرہ ڈیکھیں
خاتمہ بال خیر تھیوی
خیری آؤ خیری وچو
خیر میڈے سرداری
خوش پئے وسو سالا
دشمن مر نہیں تے، جن ظفر نہیں
دشمن زیر ہو نہیں
دشمن رو ہووی
دشمناری
دشمن دے وار خطا تھیو نہیں
ڈیکھیں تھہ نہ تھگی
ڈیون آ لے دی نیر نہ ڈیون آ لے دی نیر
ڈیکھ رو ہو نہیں

ڏوڻهاں جهانان واسرا روسيله هووي
ڏوهه پتر آلا تھيوين
ڏوهه پتر دي خبر هووي
راه مسافراں خبر
رجا کجا هووي
رپ ڏيڏا نه مڱي
سجه کجه مر او هووي
ست پشائ تين وڙھين
ست پتر تيا تھيوين
سراں دي خبر هووي
ستياں دي خبر جا گھدياں دا بهلا
سرخنت دي خبر سراڙياں قائم
سھرياں آلا ڇيو ۽
سکيس! ڇيوين پيا
سوڻي صحت هووي
سوکھا ساوا تھيوين
سکيس دي رکھ هووي
سرا سکيس ڇيوين
شالا پھلين پھلين
شالا پڙھڙا تھيوين
شالا آبا در هوين
شالا اڻيوين کچاھرياں نگهبان رين
شالا بخت بلند هووي
شالا بخشاں آلا هووين
شالا بهلا تھيوين
شالا شرم بھرم رھوي
شالا سها گن تھيوين
شالا ست پتر تيا تھيوين
شالا تارياں جتي تھيوين
شالا جوڙ سلامت رھون
شالا جيند ارھيوين
شالا جلد ۽ پراڻ قائم رھون
شالا چٽي لکھي هووي

شالاتی واہنگلی
 شالا کھلدا متھے گلیس
 شان شرم قائم رہوی
 شالانورچاٹاں قائم رہوی
 شرشیطان کنوں رب بچاوی
 صحت دی بارشای ہووی
 صد تے تھیواں گھولی وچاں
 قرآن وسیلہ ہووی
 کماناں چڑھیاں رہوئیں
 کھٹی کوں برکت ہووی
 کھیر کھنڈ پویں
 کوئی واہنگلی
 لال گھوٹ تھیویں
 لکھاں تے قلم ہووی
 لکھ تھیویں
 مال تھیں دی نیر ہووی
 مانک چلدی پڑی سوار کرے
 ماد صد تے تھیوے
 ماد صد تے وچے
 ماد گھولی وچئی
 مردے ویلے شالا لکھ نصیب ہووی
 مرشد کمال ہووی
 نانویں چلدے رہوئیں
 نورچاٹاں قائم رہوی
 وجدیاں واجیاں نال آویں
 ودھ وودھ کے شیر تھیوو
 وڈا ہڈھا تھیویں
 وسدا رہویں
 وسے ماہ نظر نظر وچئی
 کب دے ڈے ملنیں
 ہسدے وسدے رہو
 ہردم آؤ (ست بسم اللہ)
 ہرے پڑے دی نیر

حوالہ جات

- ۱۔ محمد رمضان طالب، ”دعائیں پتا ہیں“، ڈیرہ غازی خان نرید سرائیکی سنگت، م، م، ص: ۵
- ۲۔ القرآن، سورۃ الاعراف، آیت: ۵۵
- ۳۔ القرآن، سورۃ النمل، آیت: ۶۳
- ۴۔ سورۃ المؤمن، آیت: ۶۰
- ۵۔ شوکت منٹل، ”ساڈا تزک“، ملتان، جھوک پبلشرز، ۱۹۹۹ء، ص: ۱۱
- ۶۔ رفعت عباس، پڑھیائیاں اتے پھل، ملتان نیکس بکس، جلد دوم، ۲۰۱۷ء، ص: ۴۱
- ۷۔ طارق احمد خان، ”عمران دا پورھیا“، ملتان جھوک پبلشرز، ۲۰۰۷ء، ص: ۲۹۱
- ۸۔ شجاع آبادی، شاکر، کلام شاکر، ملتان جھوک پبلشرز، ۲۰۱۸ء، ص: ۸۸
- ۹۔ میٹلا محمد اسلم، ”شان ذوالجلال“، ملتان جھوک پبلشرز، نومبر ۲۰۰۷ء، ص: ۲۰
- ۱۰۔ نسیم اختر، پگال، شمارہ ۳، ملتان سرائیکی ایریا سٹڈی سنٹر، بہاؤ الدین زکریا یونیورسٹی، جنوری تا جون، ۲۰۲۰ء، ص: ۳۵